

Werkveldonderzoek naar het
vakmanschap van coupeurs in
Nederland

Meesteropleiding Coupeur Amsterdam

Juni 2020

Kwaliteit in de vingers:

Het

coupeursvak

uitgetekend

“Er moet hard gewerkt worden om het ambacht van kleermaker te blijven behouden”

Aanleiding

In het najaar van 2019 is een onderzoek uitgevoerd onder coupeurs¹ in Nederland. Het onderzoek is geïnitieerd door de Meesteropleiding Coupeur (MOC), in samenwerking met Branchevereniging Modeambachten (BMA), Landelijk Platform Modevakonderwijs (LPM) en Brancheorganisatie Mode Interieur en Tapijt (MODINT).

De Meesteropleiding Coupeur te Amsterdam is een unieke opleiding in Nederland. Hier worden specialisten opgeleid die zorgen voor het daadwerkelijk vervaardigen van unieke kledingstukken en kostuums voor mode, couture, film, theater en museale praktijk. Het belangrijkste doel van de opleiding is daarnaast het ambacht van coupeur in ere te herstellen en houden en het verdwijnen van eeuwenoude kennis tegen te gaan. De Meesteropleiding Coupeur leidt een nieuwe generatie coupeurs op, die op het hoogste niveau aan de slag kunnen. De arbeidsmarkt voor deze opgeleide specialisten is er een van grotere en kleinere ateliers, in verschillende disciplines met één gemeenschappelijke deler: er worden unieke kledingstukken gemaakt door coupeurs.

Tot dusverre was de arbeidsmarkt voor deze beroepsgroep nog niet goed in kaart gebracht: Hoeveel ateliers zijn er? Welke soorten ateliers zijn er? Hoeveel coupeurs werken er? Zijn er veel zelfstandigen? Welke vakinhoudelijke en technische behoeften leven er in de beroepspraktijk? Is er behoefte aan bij- en nascholing op vakinhoudelijk gebied? Op welke manier blijven de huidige coupeurs zich ontwikkelen in hun vak en ondernemerschap? Daarom is dit werkveldonderzoek uitgevoerd. De onderzoeksresultaten worden gebruikt om:

- Het opleidings- en cursussen aanbod van de Meesteropleiding Coupeur inhoudelijk te voeden;
- Verbindingen te leggen tussen de huidige coupeursopleiding en de opleidingen in het regulier beroepsonderwijs (mbo en hbo) en modevak scholen;
- Een beroeps- en kennisplatform te realiseren.

Aanpak

Het werkveldonderzoek is uitgevoerd door middel van een digitale vragenlijst, die is toegestuurd aan alle coupeurs in Nederland die bekend zijn bij de betrokken organisaties. Betrokkenen van de Meesteropleiding Coupeurs hebben in samenspraak met Modint, BMA en LPM de vragenlijst opgesteld en de emailadressen van mogelijke respondenten verzameld.

De vragenlijst bestond uit 35 open en gesloten vragen, verdeeld over drie onderdelen:

1. Vragen over de inrichting en de inhoud van het coupeurs vak en ontwikkelingen daarin;
2. Gevolgde scholing, scholingsbehoefte en opleidingsbereidheid;
3. Visie op kennisdeling via een beroepsnetwerk en visie op benodigde (basis)kennis op verschillende vak niveaus.

Van de 770 benaderde respondenten hebben er 155 de vragenlijst compleet ingevuld. De respons bedraagt ruim 20%, wat hoog is voor een digitale vragenlijst. Dat wijst op grote betrokkenheid van de invullers bij het thema. De invullers komen uit verschillende disciplines: podiumkunsten, museaal, mode, retail en modevak scholen.

De antwoorden zijn anoniem verwerkt. Meer dan driekwart van de invullers toonden zich geïnteresseerd in terugkoppeling van de resultaten van het onderzoek.

De resultaten samengevat

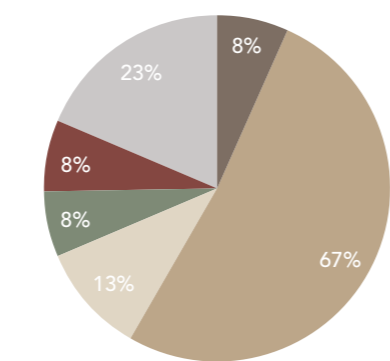
Op basis van de antwoorden op de vragenlijst komen we tot het volgende beeld:

A. Algemene kenmerken coupeurs

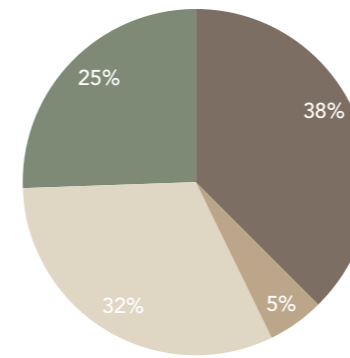
Grofweg zijn er twee generaties coupeurs te onderscheiden: vakmensen die tot 10 jaar het vak uitoefenen (29%) en vakmensen die langer dan 20 jaar in het vak zitten (55%). Meer dan de helft is 50 jaar of ouder (61%) en vrouw (83%).

Tweederde van de respondenten heeft een eigen atelier en werkt dus als zelfstandig coupeur. Een kwart huurt zelfstandige coupeurs in. In verhouding zijn er weinig grote ateliers met vaste coupeurs in dienst. Er is een grote mate van flexibiliteit.

Een ruime meerderheid maakt alleen dameskleding of dames- en herenkleding (resp. 38% en 31%). Alleen herenkleding wordt nauwelijks genoemd. Er is een grote verscheidenheid aan specialismen in het coupeurs vak. Genoemd zijn

Figuur 1 De arbeidssituatie van de coupeurs in beeld (meerdere antwoorden mogelijk)

Figuur 2 Op welke doelgroep zijn de coupeurs gericht?

bijvoorbeeld: kostuums (dans, historisch, fantasy, ..), bruidskleding, kinderkleding, korsetten en lingerie.

Coupeurs werken voor een verscheidenheid aan klantengroepen. Een ruime meerderheid geeft aan voor particulieren (76%) te werken. Daarnaast worden bedrijven (32%), podiumkunsten (21%), ontwerpers (18%) en musea (6%) genoemd.

De meeste respondenten maken hun patronen handmatig (79%), slechts een klein deel doet dit digitaal (6%).

Er wordt in ateliers veel aandacht besteed aan ergonomie. Met name goede machines (74%), goed licht (73%), goede strijkapparatuur (64%) en goede verstelbare stoelen (61%) worden in dat kader als belangrijk gezien.

Veel coupeurs voeren naast het kleding maken nog andere activiteiten uit in hun bedrijf (63%). Denk hierbij aan lesgeven, workshops organiseren (modevakscholen) en verkoopactiviteiten.

B. De toekomst van het coupeurs vak

Kijkend naar de toekomst zijn de meeste coupeurs positief. Meer dan een derde geeft aan dezelfde klandizie te verwachten, 58% verwacht zelfs een toename van de klandizie². Hoewel een deel van de invullers het lastig voorspelbaar vindt hoeveel opgeleide coupeurs jaarlijks nodig zijn op de arbeidsmarkt, kwantificeert bijna 40% de ruimte daarvoor: 25% van de invullers geeft aan dat er behoefte is aan meer dan 10 instromers, de helft daarvan meent dat er plaats is voor meer dan 20 nieuwe coupeurs.

Mocht er een extra coupeur werkzaamheden in het atelier gaan uitvoeren dan wordt met name de behoefte aan allround werk genoemd (58%), daarnaast stikwerk (43%) en handwerk (36%) en patronen (32%). Hieruit blijkt met name dat een (startende) coupeur vooral allround moet zijn om goed inzetbaar te zijn op de arbeidsmarkt.

Bijna de helft van de coupeurs (42%) geeft aan innovatieve technieken en/of materialen te gebruiken, met name als het product daardoor beter wordt. Technische innovaties, hergebruik en duurzaamheid worden hierbij genoemd. De coupeurs zien verschillende (maatschappelijke) trends en ontwikkelingen die van invloed zijn op het vakgebied. Hierbij vallen twee ontwikkelingen met name op:

1. Onderwaardering van het ambacht. Er is maatschappelijk te weinig waardering van het ambachtelijk werken, met name voor het gegeven dat het tijdsintensief is en daarmee geld kost.
2. Duurzaamheid als de trend van de toekomst: upgrading, natuurlijke nieuwe materialen, unieke stukken, levensduur, rol van de coupeur in een circulaire economie.

² Dit onderzoek is uitgevoerd voor de corona-crisis.

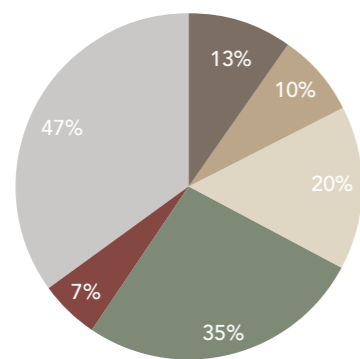
C. Leren en opleiden in het coupeurs vak

Een kwart van de respondenten geeft aan het vak via een modevakschool en aanvullende cursussen te hebben geleerd. Een kwart geeft aan een HBO opleiding in combinatie met cursussen te hebben gevolgd. Tien procent heeft alleen een modevakschool gevolgd en 10% geeft een combinatie aan van de Meesteropleiding Coupeur en cursussen.

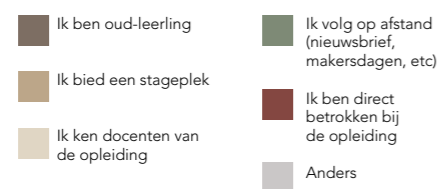
De helft van de coupeurs werkt met stagiaires in het bedrijf. Deze komen van verschillende opleidingen: modevakscholen, mbo-, hbo-opleidingen en de Meestercoupeur opleiding.

De Meestercoupeur opleiding in Amsterdam (MOC) kennen de meeste vakmensen op zich wel. Bijvoorbeeld als oud-leerling, het bieden van een stageplek of via nieuwsbrieven. Bij anders wordt genoemd: masterclasses, betrokken bij curriculumontwikkeling en via facebook.

De respondenten zijn geïnteresseerd in verdiepende bijscholingscursussen en in kennisuitwisseling met vakgenoten via een beroepsnetwerk/platform via de MOC: een ruime meerderheid geeft aan hier behoefte aan te hebben en, als het inhoudelijk aansluit bij hun vraag, dat ze er zeker gebruik van zullen maken. Voor bijscholingscursussen wordt met name genoemd: specifieke technieken (bijv. couture-binnenwerk en korset in jurk), patroontekenen en maatwerk.

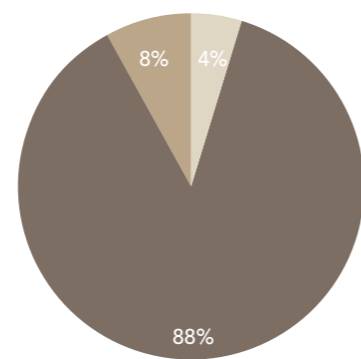
Figuur 3 Waar ken je het MOC van? (meerdere antwoorden mogelijk)

D. De startende coupeur en de meester coupeur

Welke kennis en vaardigheden zou een startende coupeur moeten hebben om goed voorbereid de arbeidsmarkt op te komen? Opvallend is dat de respondenten een uitgebreid aantal en veelheid aan onderwerpen noemen. Naast de basistechnieken, patronen, maatwerk en specifieke (materiaal)kennis worden ondernemen, omgaan met de klant en competenties als geduld uitoefenen, gevoel, zelfstandigheid en oplossend vermogen. Een grote meerderheid (88%) geeft aan dat bewezen traditionele technieken in combinatie met innovatieve technieken in de basisopleiding aangeboden zouden moeten worden.

Ook is gevraagd naar de kennis en vaardigheden die de 'meester' (vak volwassen beroepsbeoefenaar) zou moeten hebben. De volgende criteria worden veel genoemd: ervaring (veel/ruim/... jaren/kilometers...), uitgebreide kennis en vaardigheden en alles (alle technieken, alles kunnen tekenen, alles voldoet...). Daarnaast worden de volgende ambacht gerelateerde domeinen genoemd: kwaliteit, niveau, maakaspecten, handwerk, afwerking, pasvorm en maatkleding. Voorbeeldfunctie, combinatie van allround en specialisme, andere coupeurs aansturen, erkenning door collega's en de toonbaarheid van het eigen werk worden ook genoemd.

Figuur 4 Gewenste inhoud van de basisopleiding

E. Een leven lang ontwikkelen

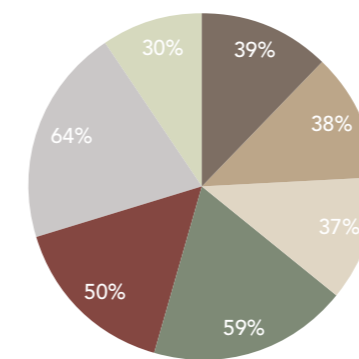
Het Leven Lang Ontwikkelen is ook in het coupeursvak van cruciaal belang. Veel coupeurs geven aan dat verdieping en vak ontwikkeling automatisch gebeurt door het doen, doen en nog eens doen.

Uit de vraag naar gevolgde opleidingen bleek dat 72% een combinatie van opleidingen en/of cursussen heeft gedaan. Van de 39 respondenten die een Mbo-opleiding hebben gevolgd heeft 85% deze met andere studies gecombineerd.

De helft van de respondenten geeft aan een modevakschool gevolgd te hebben, waarvan 52% in combinatie met cursussen.

De modevakscholen spelen naast de reguliere opleidingen (Mbo, Hbo en MOC) een prominente rol. Ze hebben veelal een aanbod van diverse cursussen, die ook allemaal gevolgd kunnen worden als eenduidig leertraject van aparte modules. Het Mbo lijkt bij het Leven Lang Ontwikkelen nog nauwelijks een rol te spelen.

Hoe blijft een coupeur zich ontwikkelen in zijn vak? Opvallend veel coupeurs geven les (65%) en geven aan dat ze zich daardoor blijvend ontwikkelen. Het aansturen van anderen lijkt hiermee een specifiek kenmerk van dit ambacht. Het lezen van vakliteratuur (59%), bezoeken van vak-

Figuur 5 Manieren om te blijven ontwikkelen in het vak (meerdere antwoorden mogelijk)

beurzen en ambachtsevenementen en het volgen van cursussen (50%) wordt ook genoemd.

Er is bij veel respondenten (96%) interesse in een beroepsnetwerk/platform om kennis te krijgen en delen, om vakgenoten te ontmoeten en ervaringen uit te wisselen. Tevens wordt zo'n netwerk/platform genoemd als belangrijk voor behoud van het vakgebied voor de toekomst.

Aan- bevelingen

1. Ambachtsonderwijs en ondernemerschap combineren

Uit het onderzoek blijkt dat een meerderheid van de coupeurs als zelfstandige werkzaam is. De Meesteropleiding Coupeur biedt geen onderwijs aan op het gebied van het zelfstandig kunnen uitoefenen van het vak, c.q. het ondernemerschap. Dit is een keuze gebaseerd op

- ambacht: maakuren zoveel mogelijk realiseren in het leertraject
- totale focus op het maken zelf (rigoureuus schrappen van alle aanverwante zaken) om top vakmanschap te bereiken.

Aanbeveling

Er zou een onderwijsvisie ontwikkeld moeten worden hoe je top ambachtsonderwijs combineert met leren hoe zelfstandig een eigen praktijk kan worden gerund. Hierin zou een beroepsnetwerk/platform een rol kunnen spelen.

“Een startende coupeur moet kennis hebben van ondernemerschap, anders ga je met je ambachtelijk talent ten onder”

2. Verscheidenheid aan specialismen vertalen naar onderwijs

Uit dit onderzoek blijkt dat er een grote verscheidenheid aan specialismen binnen het coupeursvak is. Deze specialismen lopen uiteen van specifieke historische kostuums, naar bruidskleding en lingerie. Om de beroepsgroep goed te kunnen bedienen zou zowel het regulier als cursorisch onderwijs gericht hier op opleidingen op maat moeten kunnen aanbieden.

Aanbeveling

De verschillende specialismen in het coupeursvak vertalen en uitwerken naar onderwijs voor het reguliere- en cursusaanbod.

“Ik doe aan retoucheren van dames kleding en van vintage bruidsjurken en historische kleding op aanvraag”

3. Beroepsdefinitie en profiel opstellen

Uit het onderzoek blijkt, met name uit de open vragen, dat er een hoeveelheid aan verschillende termen wordt gebruikt voor het aanduiden van het beroep. Ook in relatie tot aanverwante beroepsgroepen kan dit tot verwarring leiden. Belangrijk is om als beroepsgroep met elkaar een goed profiel te definiëren en dezelfde terminologie te gebruiken.

Aanbeveling

Er zou een goed profiel moeten worden gedefinieerd van de coupeur/kleermaker. In afstemming met definities als modeliste, styliste, coupeuse, maatkleermaker, meester-coupeur en technisch ontwerper bijvoorbeeld.

“Ik noem mezelf eigenaar, meesterkleermaakster, en leermeester”

4. Kenmerken en traject van de meestertitel uitwerken

Verskillende ambachtelijke beroepsgroepen zijn bezig met het ontwikkelen van of hebben een meestertitel geïntroduceerd. Dit bevordert het kwaliteitsbewustzijn van de beroepsgroep, stimuleert het Leven Lang Ontwikkelen en biedt onderscheiding. Uit het onderzoek blijkt dat veel coupeurs ideeën hebben over wat de kenmerken zijn van de ‘meester coupeur’, vertaald naar kennis, vaardigheden en ervaring.

Aanbeveling

Vanuit een beroepsnetwerk/platform zou het idee geïnitieerd kunnen worden om de meestertitel voor coupeurs te gaan ontwikkelen. De inhoud van de titel (kennis/vaardigheden/ervaring) en de erkennings-procedure zou ontwikkeld kunnen worden door een samenwerkingsverband tussen MOC, Modint, LPM en BMA.

“Door het verdwijnen van het gilde zijn ook de eisen waaraan een meester moet voldoen verdwenen. Als we de meester titel weer nieuw leven in willen blazen zullen we opnieuw naar de eisen moeten bekijken”

5. Beroepsnetwerk/platform organiseren

Uit het onderzoek blijkt dat er veel behoefte is aan een beroepsnetwerk/platform van coupeurs, waarbij het doel is om elkaar te ontmoeten, kennis te delen, zorgen voor behoud van het vak en van elkaar te leren. Gezien het grote aantal zelfstandigen binnen de beroepsgroep kan zo'n platform van groot belang zijn voor de ontmoeting en vak ontwikkeling. Ook de koppeling met de behoeftes vanuit het werkveld aan scholing en ontwikkeling is in deze een belangrijke pijler voor de opleidingsinstituten. De Meesteropleiding coupeur zou hierin een spil kunnen zijn.

Aanbeveling

Het zou goed zijn om een beroepsnetwerk/platform te organiseren vanuit de Meester opleiding Coupeur in samenwerking met de brancheorganisaties. Dit zou gekoppeld kunnen worden aan het organiseren van vakinhoudelijke masterclasses/workshops en bijscholingscursussen, op basis van de vragen vanuit het werkveld.

“Ik denk dat je door kennis te delen er altijd beter van wordt en het niveau van het vak nog meer omhoog kan halen. Er zouden meer zaken ook makkelijker gaan of besproken kunnen worden”

6. Aanvullend (periodiek) onderzoek uitvoeren

Dit onderzoek heeft middels een eenmalige digitale vragenlijst een hoeveelheid aan informatie opgeleverd over dat wat er speelt in het werkveld van de coupeurs in Nederland. De resultaten van het onderzoek roept wel weer nieuwe vragen op die om vervolg onderzoek vragen. Hierbij kan ook gekozen worden voor een andere onderzoeksmethodiek, bijvoorbeeld middels gerichte interviews of een combinatie van een vragenlijst en persoonlijk contact. Ook kan gedacht worden aan een periodieke monitor of het inrichten van een deskundig panel dat periodiek wordt bevraagd om kwalitatieve verdieping te krijgen en de vinger aan de pols van ontwikkelingen te houden.

Aanbevelingen

De volgende onderwerpen zouden bij vervolgonderzoek kunnen worden opgepakt:

Grote ateliers in kaart

In dit onderzoek zijn met name zelfstandige coupeurs bereikt en niet de coupeurs die in dienst zijn van grotere ateliers. Aanvullend onderzoek om grotere ateliers met medewerkers in kaart te brengen en te bevragen zou goed zijn.

Commerciële mode industrie (confectie)

Bij dit onderzoek is weinig respons gekomen vanuit de commerciële mode industrie. Om een goed en gewogen beeld te krijgen van het werkveld is het belangrijk om deze tak ook te horen. Bij kwalitatief vervolgonderzoek deze coupeurs en ateliers bewust op zoeken.

Herenkleding

Het maken van alleen herenkleding wordt in dit onderzoek zeer weinig genoemd. Dat roept vragen op: Hoe verhoudt zich dit tot de vele Bespoke heren maatkleding winkels? Zijn dit op marketing gebaseerde grote retailers: ontwikkeling en productie in het buitenland? Aanvullend onderzoek specifiek naar het maken van herenkleding zou zinvolle informatie over het werkveld kunnen opleveren.

Patroontekenen

Uit dit onderzoek blijkt een grote mate van handmatig werken bij het tekenen van patronen, maar dat lijkt in groot contrast met de commerciële mode praktijk. Daar zijn op dit moment veel ontwikkelingen op gebied van digitaliseren van patroontekenen in relatie tot 3D scannen en sampling. De individuele kleermakers sluiten daar nog te weinig op aan.

Een vraag die hieruit volgt: kan er een brug gelegd worden tussen de goede pasvorm en patroonteken-kennis van de ervaren coupeur en nieuwe digitale technieken?

Verschillende rollen coupeur

Uit het onderzoek blijkt dat coupeurs een verscheidenheid aan klanten hebben. De nadruk ligt dan ook op de klant die het kledingstuk gaat dragen. De rol van coupeur in samenwerking met bijvoorbeeld de ontwerper, artdirector of designer (commerciële collectie) komt in dit onderzoek totaal niet naar voren. Terwijl iedere groep klanten een andere rol van de coupeur (organisatie aspecten en vakspecialismen), wat ook een belangrijk aspect is voor de invulling van het reguliere en cursorisch onderwijs.

Aanvullend onderzoek zou interessant zijn vanuit de vraag: Wat zijn de verschillende rollen die de coupeur heeft gekoppeld aan het type klant? Welke rol bij de particulier, de ontwerper (mode-couture), de conservator (musea) of de kostuumontwerper (artdirector-theater)?

Nieuwe vakmensen

Uit het onderzoek blijkt dat veel mensen interesse tonen in het vak van coupeur.

Uitgezocht zou moeten worden wat die vraag precies is: het zelf kleding kunnen maken of ook echt het vak willen leren. Dit kan namelijk een belangrijke bron zijn bij het werven van nieuwe studenten voor de initiële opleiding.

Modevakscholen in kaart

De modevakscholen worden door de respondenten veel genoemd, in het kader van hun (basis)opleiding en het zelf lesgeven. Een gericht vervolgonderzoek naar deze modevakscholen zou een inzichtelijk beeld (kwalitatief en kwantitatief) kunnen geven van de opzet en inhoud van de opleidingen/cursussen. Een vergelijking van dit aanbod met het aanbod van Mbo-, Hbo-opleidingen en de MOC zou vervolgens goed zijn. Ook de vraag: sinds wanneer spelen MBO mode-techniek en mode-maat grote rol in het bedienen van de vakgebied? kan worden meegenomen.

Onderscheiden in leven lang ontwikkelen

Uit het onderzoek blijkt dat vak van coupeur in zich heeft om je continu te ontwikkelen en leren. Je zou kunnen zeggen: de relatie tussen blijven leren en het werk ansich is zeer intensief. Is dit kenmerkend voor ambachtelijke beroepen? Onderscheid het vakmanschap de coupeur zich hierin van andere beroepen? Kwalitatief vervolgonderzoek zou hier inzicht in kunnen geven.

Duurzaamheid en circulaire economie

Uit het onderzoek blijkt dat duurzaamheid en de circulaire economie als belangrijke trends genoemd worden door de coupeurs. Hierbij wordt met name gedacht aan de 'dicht bij huis producties' en de rol van de coupeur bij reshoring. Je kunt zeggen dat de betekenis van het ambacht aan meerwaarde wint.

Deze ontwikkeling betekent dat er een herinrichting van de modeketen zal plaatsvinden. Waarbij de expertise van de coupeur expliciet nodig is. Het netwerk/platform zou hierin touwtrekker kunnen zijn door dit vraagstuk verder uit te werken met partners als de industrie en gemeente.

Het onderzoek is opgezet en uitgevoerd door Rozemarijn van Deelen (Roos Onderwijsprojecten) in opdracht van Meesterleiding Coupeur Amsterdam. roosonderwijsprojecten.com

Dit onderzoek is mogelijk gemaakt door Stichting Kleinschalig en Uniek Specialistisch Vakmanschap. www.kusv.nl

Onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met Modint, Branchevereniging Modeambachten en Landelijk Platform Modevakonderwijs.

Voor meer informatie over het onderzoek en vervolgcacties info@meesteropleidingcoupeur.nl

Roger Gerards

Directeur Meesteropleiding Coupeur Amsterdam

MEESTEROPLEIDING COUPEUR

Landelijk
Platform
Modevakonderwijs

Meesteropleiding Coupeur (MOC) in Amsterdam

is het enige instituut in de Benelux waar het ware coupeurvakmanschap wordt gedoceerd op een hoogwaardig niveau.

Ambacht in de 21^e eeuw

Alumni van de opleidingen werken op het hoogste kwaliteitsniveau bij ateliers van theatergezelschappen, couturiers, musea, commerciële modebedrijven of vestigen zich als zelfstandig coupeur. Naast de opleiding worden diverse cursussen aangeboden.

Het MOC heeft zich ten doel gesteld het onderwijs verder te ontwikkelen, aan te scherpen tot een opleiding op top niveau en te onderzoeken hoe de opleiding duurzaam te verbinden met het bestaand vakmanschap onderwijs op dit gebied.

Tenslotte functioneert de stichting – het gebouw – steeds meer als platform voor kleinschalige projecten, kennis uitwisseling en events gericht op expertise verdieping en vak positionering.